

Rendkívül olcsó idényvégi kiárusítás leszállított árakkal

Szabó L. és Társa
Kárász-utca 8.

Ecsedi Csapó Mária:

Szeged a mult tükrében

I.

A város keletkezése, elnevezése, lakosságának összetétele

A Délmagyarország mai számában megkezdjük annak a körülbelül 9—10 közlönyből álló cikksorozat közlését, amely Szeged küzdelmes múltjával és páratlanul érdekes történetével foglalkozik. A kronologikus sorrendet mellőzve, azokat a jellemző sajátosságokat, történelemformáló eseményeket tárjuk az olvasók elé, amelyek alkalmasak arra, hogy elsősorban a Szabadtéri Játékok alatt Szegedre érkező idegen, a mai Szegeden keresztül bepillantást nyerjen a multba, megértse és megszeresse ezt a szép tiszaparti várost.

Ismerjük meg Szegedet! Mi, szegediek is, akik a mult küzdelmében, tapasztalataink okulva, nagyobb lelkesedéssel és kitartással építjük tovább a jövőt.

Ez a célja a cikksorozatnak, amelynek írója: Veressné Ecsedi Csapó Mária szegedi író, nagy gondtal és szorgos kutató munkával állította össze egykori jegyzetekből érdekes tanulmányát.

Amint a Boldogasszony-sugárút gondozott utonál az idegen Szegedre érkezik és megtekinti az áhítatos Dóm-teret, a hangulatos Tiszapartot, a ragyogó klinikákat, gyönyörű Széchenyi-teret, rövidesen magáévá teszi azt a sokat hangoztatott megállapítást: szép ez a tiszaparti város, olyan, mint egy vasárnapra kiöltözött, tisztára mosdatott gyerek, csak kár, hogy nincs palinája!

Tény, hogy Szeged mai, árvízutáni külsejében nemigen emlékeztet a multa, pedig az ősidőkre visszanyúló, igen változatos története, a hagyományokhoz híven ragaszkodó szegedi nép, oly nemes tradíciókat őriz, amellyel csak Székesfehérvár és Esztergom, az ország legrégebb városai dicsekedhetnek.

Szeged keletkezése, illetve benépesedése a kiszáradt tengerfenék helyén, a legrégebb időre tehető. Kőkorszakbeli vésőket, baltákat, bronzlándzsákat, kardot, sarlót ma is találnak Kiskundorozsmán, amelyek bizonyítják, hogy az itt lakó népek bizonyos kulturális fokon állottak, gabonatermeléssel foglalkoztak, de támadásra és védekezésre is megszervezkedtek. A történetírók szerint az őslakók agathyrzek, szkyta-eredetű származék és jazygok lehettek. Az a föltevés, hogy a rómaiak hódítása a Tiszán túl is terjedt: téves. Szeged helyén római kolónia sohasem volt. A jazygok után a Duna—Tisza köze hunoktól népesült be. Geográfiai pontos meghatározás szerint Attila székhelye Szeged környékén volt. Itt fogadta a bizánci udvar követét: Priscus Rhetort is. Ez a valószínűnek látszó történelmi beállítás azután persze sok találgatásra és téves néphitre ad okot. A mult században pl. Szegeden lebontottak egy házat, ahol egy sisakos, koronás férfit ábrázoló relief-képet találtak. A bronzöntvény, amely egy kálvha lapját képezhette, száz évesnél nem lehetett több, mégis fölismerték benne Attila képét és elindult a hagyomány, hogy ez a hely. Attila sátrának helye volt.

A hunok világbirodalmának megdőlte után Szeged az avarok telephelye is lett, mint a sővényházi és szentmihályteleki leletek, griff-disztlésű csattok és ékszerek is bizonyítják. A honfoglaló magyarok az avarokat egy századdal később még itt találták és a magyarság erős asszimiláló képességét bizonyítja, hogy az avarokat — mint rokon elemet — beolvastották, sőt fölhasználták a honszerzés nagy munkájában.

Szeged alapításáról nincsenek egykoru fölfedezések, de a honszerzéssel egyidejűnek kell tartanunk. Annyival is inkább, mert ez a táj hasonlított legjobban az őshazára és ez a vidék

felett meg leginkább vadászatot, halászatot űző őseink szokásainak és életformájának. A hagyomány szerint Árpád vezér Zalán hadait a sővényházi-szegedi pusztaságon semmisítette meg és őshöz méltó nagy teljesítő képességüket bizonyítja, hogy ennek öröme 34 napon át tartó áldomást ittak.

Érdekes monda fűződik a hattyasi-ballagi tó elnevezéséhez is. Eszerint Árpád a tavon hattyukra vadászott, de a zsákmány a vízbe esett és „ballagi, ballagi!” nógatással biztatta egyik szolgáját a hattyu kihozatalára. Innen kapta a tó és a szolga ivadékai is a Hattyasi-Ballagi nevet. Az bizonyos, hogy Szeged környékét a honfoglalás után magyarok szállították meg és népesítették be. Ezt bizonyítják a magyar hely- és halásztanyanevek, amelyekkel XI. századbeli okmányokban és a Szeged környékén föltárt temetkezési helyek is. Szeged nevével elegendő III. Béla, II. Endre és IV. Béla királyok adományleveleiben találkozunk. Megállapítható, hogy Szeged elnevezése a „sziget” szóból származott, ennek ősi hangzása. Szeged helyén ugyanis szigetek voltak a Tisza árterében, ami személy- és vagyonbiztonságot, megélhetést nyújtott. A szigetek közti mélyedések azonban lassanként beiszapolódtak, föl-töltettek és összefüggő szárazföldet képeztek, de még a XV-ik században is Szeged három szigetecsoportban feküdt. Vízrel körülvett szigeten volt az Alsóváros, a vár a Belvárossal szintén külön szigetet képezett és a Felsőváros 7 szigetből állt. A lakosság csónakokon közlekedett, ezért fejlődött ki az élénk víziélet. Az igaz, hogy a szegedi ősöknek nem is voltak megélhetési gondjaik. A víz, különösen a tavaszi áradások alkalmával bőséges haleleséget adott, a daru- és tu-zokpecsenye sem volt utolsó dolog, nos meg aztán ha valami fogytán volt, fölmondás sem kellett, csak fölkereskedtek és mentek egy házzal, azaz pusztával tovább, ahol bujában sarjadt a fű és gazdagabb volt a zsákmány! Így ment ez évszázadokon át, de aztán lassankint állandóbb életmód alakult ki. Egészen érdekes, hogy ez a változás és Szeged városias fejlődése a sóraktár intézményéhez fűződik. Ugyanis ősidőktől fogva itt és Szolnokon volt az országos sóraktár, ahonnan az egyházak és más intézmények ellátásukat nyerték. A só állandó fuvarozása a lakosoknak biztos keresetet nyújtott, bizonyos polgári jólétet teremtett és az állandóbb életmód mellett, a fejlődést megindította.

Bár a sóraktárak akkori működése körül lehetett némi hiba, mert a nyájas utalás, hogy „menjen a sóhivatalba!” innen származott.

Szeged fejlődése — délvidéki központi fekvése és vízi összeköttetései miatt — biztosítva volt. Királyok találkozója és országos tanácskozások gyakori helye, azonkívül csapatátvonulási és összevonási hely volt Szabad királyi városi jogát már a tatárjárás előtt megkapta. A tatárok katasztrófális csapást mértek a szépen fejlődő Szegedre. Kirabolták, fölgyújtották, lakóit leöldösték vagy elhurcolták. A város megsemmisült és csak öt év múlva éledt újra IV. Béla király jóvoltából, aki a város második alapítójának tartható. A visszatért lakosság szivóssága és nagy életerejé kihevert volna hamarosan minden csapást, a baj csak ott kezdődött, amikor bölcsek királyaink idegen nemzetiségeket telepítették be. Pontosan 700 évvel ezelőtt IV. Béla behozta a kunokat az elnéptelenedett Duna—Tisza közé, akik egész Szegedig huzódtak. A kunok igen harcias, keménykobaku, erőszakos nép volt, akik nem tisztelték a szokást és a jogot. Gyakran ráhajtottak a szegediek legelőire, jószágokat elvitték, szerszámaikat összetörték, zsenge vetéseiket lekaszálták, amit a szegediek sem hagytak megtorlatlanul. A forszakodások és verekedések napirenden voltak. Később beolvadtak a magyarságba, Alsóváros népe és a kiskundorozsmaiak ezeknek az ivadékai, de a vér nem válik vízzé, az ellentét a kiskundorozsmai és szegedi nép közt mai napig is fennáll.

A város lakosságának elkeveredése a 144 évig tartó török uralom alatt még jobban fokozódott. Sőt, a város fölzsabadulásakor a kivonuló törökök közül sokan itt maradtak, elmagyarosodtak, csak neveiket tartották meg.

Nem sokkal később betelepültek a rácok, akik a még török iga alatt nyögő Szerbiából jöttek át, mint 10.000 főnyi katonaság és szolgálataikat fölajánlották. Csongrád, Martonos és Zenta sáncaiban helyezkedtek el és kezdetben mint határőrség szerepeltek, de később földet kaptak, ipart, kereskedelmet űztek és egyre jobban terjeszkedtek, sőt a kuruc-labanc korszak alatt rakoncátlankodásuk nem ismert határt. Raboltak, gyűjtögettek, az ártatlan lakosságot öldösték. Földböz Szeged környékén azáltal jutottak, hogy a török uralom idején, a gyakori várostromok alkalmával a lakosság nagyrésze elmenekült és sokáig nem mert visszatérni. Javaikat a várkapitány rácok között osztotta szét. Így jutottak a sze-bek földhöz Magyarországon. Ugyanez történt Lipót király uralkodása idején, aki alatt az egykori Felvidékre menekült földesuraknak száz évre visszamenőleg igazolni kellett a birtok használatát és adománylevelét. Miután pedig a török-udulások alatt az iratok mind elpusztultak, a vérrel-verejtékkel szerzett magyar földeket a király szétosztotta tetszése szerint. Holott szabad királyi városban a kincstárnak örökösödési joga sem volt. Lipót alkotmányértései közül az is ötletes volt, amikor 1702-ben a Szeged tulajdonában levő pusztákat elzalogosította a német lovagrendnek, amely azt birtokába is vette. Miután pedig a jogait védő szegedi nép ebbe sehogysen akart belenyugodni, az összezsapások ismét igen gyakoriak voltak. Ezért Lipót felvidéki jobbágyságot telepített Szeged szomszédságába, hogy az idegenek a nép közé ékelődjenek és nyugtalanítsák. Ez sikerült is. Szeged szinmagyar városán belül is elhatalmasodtak az idegenek. Ugyanis Szeged életében a törökök kivonulása után — főleg a nagyszabású várerődítési munkálatok következtében — nagy föllendülés következett. Ennek következtében az ország minden részéből, de a külföldről is özönlöttek ide a német, olasz, francia iparosok, kereskedők, akik a vár belsejében, a Palánkban telepedtek le és a magyar őslakosságot a külvárosba szorították ki. Sőt, a város vezetését is a kezükbe akarták venni. Ez azután sok izgalomra, viszálykodásra adott okot, de a szegedi magyarok ellenálltak minden kísérletnek s bár láthatjuk, mennyi idegen hatásnak voltak kitéve, de nagy érdemük, hogy a jóval magasabb kulturájú idegeneket is beolvastották és fajiságukat, nyelvüket, hagyományait megőrizve, oszlopai voltak a magyarságnak és megtartották Szeged igazi magyaros jellegét.

Ötven losonci gyermek érkezett csütörtökön Szegedre

(A Délmagyarország munkatársától.) Csütörtökön délután 17 óra 13 perckor, a budapesti gyorsal ötven losonci gyermek érkezett Szegedre. Beszámoltunk arról, hogy a rimaszombati gyermekek, akik háromhetes nyaralásra jöttek Szegedre, hétfőn visszautaztak Rimaszombatra. Most megérkezett helyükbe az újabb felvidéki gyermek-különítmény: sápadtarcú, fáradt leánykák és fiúk szálltak ki a gyorsvonatból, hogy megkezdjék háromhetes szegedi nyaralásukat.

A losonci gyermekeket ünnepiesen fogadták a pályaudvaron. A leventezenekar vidám indulókat játszott és az alsóvárosi elemiiskola növendékei hatalmas nemzetiszínű lobogóval vonultak ki a felvidéki kis vendégek elé. A losonci gyermekek üdvözlésére siettek az itnyaraló rahói magyar-orsz gyermekek is, babosruhákban a lányok és bocskaisapkában a fiúk, mindegyik apró nemzetiszínű zászlóval a kezében.

A felvidéki gyermekek újabb, losonci csoportját az alsóvárosi elemiiskolában és a rókusai fekvőcsarnokban helyezik el s ha az idő jobbra fordul, az újszegedi gyermeküldölte-lépén élvezik majd a napot és a levegőt.